

Neki pokazatelji sadašnjeg i budućeg demografskog stanja u Republici Hrvatskoj

Demografsko stanje u Republici Hrvatskoj nepovoljno je već duži niz godina. U javnosti se o tome najviše govorilo u vezi sa sve manjim brojem novorođene djece (od 1979. do 1992. svake ih se godine radalo sve manje - da bi 1993. i 1994. došlo do izvjesnog povećanja, što je pojava otprije poznata u poslijeratnim razdobljima), a zadnjih se godina posebno upozorava na prirodno smanjenje broja stanovnika (od početka 1991. do kraja 1994. - podaci za 1995. još nisu dostupni - u Hrvatskoj je umrlo 11.042 ljudi više nego se rodilo; J. Gelo, jedan od naših

vodećih demografa, tvrdi da "rat i agresija na Hrvatsku nije jedini, pa čak ni glavni uzročnik tomu").

U ovom prilogu upozorava se uglavnom na drugi aspekt istog problema - sve veći udio starog stanovništva i još neke pokazatelje starenja. Te su informacije također veoma važne kao podloga (dugoročnog) planiranja socijalne politike. Uz neke informacije navedeni su i usporedni podaci za jedan broj odabranih država.

Tablica 1.

Zaostajanje populacijskog razvoja Hrvatske za Europom i Svijetom (indeksi brojčanog rasta stanovništva)

	1950./1850.	1990./1850.	2000./1950.
SVIJET	153	445	248
EUROPA	133	239	130
HRVATSKA	122	219	125

Tablica 2.

Prosječna dob stanovništva po županijama (1991.) i indeksi starosti (1981. i 1991.)

Županije	Prosječna dob	Indeks starosti		Tip stanovništva po dobnoj sastavu
		1981.	1991.	
	1	2	3	4
I. Zagrebačka	38,2	66,4	77,0	Duboka starost
II. Krapinsko-zagorska	38,1	62,4	78,3	Duboka starost
III. Sisačko-moslavačka	38,2	58,5	76,1	Duboka starost
IV. Karlovačka	38,9	60,1	84,6	Duboka starost
V. Varaždinska	36,9	50,9	66,5	Duboka starost
VI. Koprivničko-križevačka	38,6	70,5	81,8	Duboka starost
VII. Bjelovarsko-bilogorska	38,9	70,3	85,7	Duboka starost
VIII. Primorsko-goranska	37,6	57,2	68,7	Duboka starost
IX. Ličko-senjska	40,6	71,7	100,2	Izrazito duboka starost
X. Virovitičko-podravska	37,9	59,2	75,3	Duboka starost
XI. Požeško-slavonska	36,8	51,2	66,4	Duboka starost
XII. Brodsko-posavska	35,9	44,9	58,4	Duboka starost
XIII. Zadarsko-kninska	36,4	46,2	61,3	Duboka starost
XIV. Osječko-baranjska	36,4	44,1	61,1	Duboka starost
XV. Šibenska	38,0	58,5	75,0	Duboka starost
XVI. Vukovarsko-srijemska	35,4	38,3	54,1	Starost
XVII. Splitsko-dalmatinska	35,6	43,3	54,9	Starost
XVIII. Istarska	37,1	56,4	67,4	Duboka starost
XIX. Dubrovačko-neretvanska	36,7	58,7	64,5	Duboka starost
XX. Međimurska	35,5	44,2	56,3	Duboka starost
XXI. Grad Zagreb	37,1	51,7	64,9	Duboka starost
HRVATSKA	37,1	52,6	66,7	Duboka starost

Napomene:

Indeks starosti pokazuje brojčani odnos *starog* (60 i više) i *mladog* (0-19) stanovništva (broj starih na 100 mladih).

Ima više klasifikacija stanovništva po dobnoj sastavu. Ovdje primijenjena kombinirana klasifikacija uzima za kriterij indeks starosti. Uobičajeno se smatra da je neko stanovništvo "staro" ako indeks starosti (ili starenja) iznosi više od 40.

Tablica 3.
Najveće pojedinačne starosne skupine stanovništva Hrvatske 1991.

Godine starosti	Broj stanovnika		
	Ukupno	Muško	Žensko
36	78.309	40.295	38.014
38	77.677	39.567	38.110
35	76.802	39.170	37.632
34	75.868	38.477	37.391
41	73.656	37.897	35.759
37	73.623	37.867	37.756
40	73.285	37.645	35.640
31	73.079	37.132	35.947
33	72.900	36.916	35.984
32	72.722	36.796	35.926
30	71.387	35.977	35.410
29	70.701	35.602	35.097
...			
manje od 1	54.459	27.915	26.544
1	54.926	28.250	26.676
...			
60	63.450	29.646	33.804
61	57.961	27.043	30.918

Napomena: Sve dobne skupine od 50 do 62 godine brojnije su od skupina 0 i 1 godina.

Tablica 4.
Prosječna starost stanovništva Hrvatske prema popisima 1948. - 1991.

	Muško	Žensko
1948.	28,95	31,11
1953.	29,34	31,91
1961.	30,53	33,26
1971.	32,44	35,48
1981.	33,80	37,14
1991.	35,37	38,71

Tablica 5.
Osnovne starosne grupe stanovništva Hrvatske prema popisima 1953. - 1991. (u %).

	0 - 14	15 - 64	65 i +
1953.	27,0	66,0	7,0
1961.	27,2	65,3	7,5
1971.	22,6	67,2	10,2
1981.	20,9	66,9	12,2
1991.	19,4	67,5	13,1

Tablica 6.

Proгноza kretanja broja stanovnika Republike Hrvatske po petogodišnjima i po spolu 1991. - 2021.

Starost	1991.	1996.	2001.	2006.	2011.	2016.	2021.	Indeks 2021./1991.
MUŠKARCI								
0 - 14	480.118	440.300	414.700	407.300	411.000	406.600	399.600	83,2
15 - 49	1.203.763	1.228.100	1.203.300	1.146.000	1.088.800	1.048.700	1.019.700	84,7
50 i više	635.621	642.900	681.800	725.400	747.800	751.200	741.400	116,6
Ukupno	2.319.502	2.311.300	2.299.800	2.278.700	2.247.600	2.206.500	2.160.700	93,2
ŽENE								
0 - 14	457.430	418.300	392.700	384.700	388.100	384.000	377.400	82,5
15 - 49	1.168.948	1.179.500	1.174.800	1.222.800	1.064.400	1.020.900	989.900	84,7
50 i više	840.224	842.100	870.300	905.700	926.900	932.000	924.500	110,0
Ukupno	2.466.602	2.453.900	2.437.800	2.413.200	2.379.400	2.336.900	2.291.800	92,9
UKUPNO								
0 - 14	937.548	858.600	807.400	792.000	799.071	790.600	777.000	82,9
15 - 49	2.372.711	2.421.500	2.378.100	2.268.800	2.153.228	2.069.600	2.009.600	84,7
50 i više	1.475.845	1.485.100	1.552.100	1.631.100	1.674.730	1.683.200	1.665.900	113,3
Ukupno	4.786.104	4.765.200	4.737.600	4.691.981	4.627.029	4.543.400	4.452.500	93,1

Tablica 7.

Proгноza kretanja ženskog stanovništva u fertilnoj dobi po petogodišnjim starosnim grupama od 15 do 49 godina

Starost	1991.	1996.	2001.	2006.	2011.	2016.	2021.	Indeks 2021./1991.
15 - 19	161.956	164.300	154.800	137.200	125.200	129.200	129.100	79,7
20 - 29	332.592	321.300	325.200	318.000	291.100	261.600	253.700	76,3
30 - 39	370.234	340.000	330.300	319.100	323.000	315.900	289.100	78,1
40 - 49	304.166	353.900	364.500	348.500	325.100	314.200	318.000	104,5
UKUPNO	1.168.948	1.179.500	1.174.800	1.122.800	1.064.400	1.020.900	989.900	84,7

Napomena: U tablicama 6 i 7 posebno upozoravamo na podatke koji predviđaju najveće smanjenje broja žena u predfertilnoj (0 - 14) i optimalnoj fertilnoj dobi (20 - 29 godina starosti).

Tablica 8.

Usporedba nekih novijih demografskih pokazatelja Hrvatske i odabranih zemalja (oko 1990. godine)

Zemlja	Broj stanovn. (u 000)	Stanovn. na km ²	Stopa ‰			Udio dobne skupine ‰		Stopa ukup. fertiliteta
			nat.	mor.	p.p	0 - 14	60	
	1	2	3	4	5	6	7	8
HRVATSKA	4.778	85	10,8	11,4	-0,6	19,0	19,1	1,5
Bugarska	8.800	79	9,9	10,6	-0,7	19,0	20,4	1,7
Danska	5.180	120	13,3	11,8	1,5	16,9	20,1	1,7
Moldavija	4.473	133	16,1	10,2	5,9	27,0	13,3	2,2
Nizozemska	15.368	376	13,0	8,6	4,4	18,3	17,8	1,6
Norveška	4.300	13	14,0	10,4	3,6	19,2	20,4	1,8
Švedska	8.778	19	14,2	10,9	3,3	18,7	22,1	2,0
Švicarska	7.040	170	12,6	9,1	3,5	17,1	19,5	1,6
Liberija	2.900	27	47,3	-15,8	31,5	44,1	5,1	6,4
Izrael	5.051	240	21,4	6,3	15,1	28,8	13,6	2,8
Paragvaj	5.214	13	34,8	6,6	28,2	41,4	6,0	4,3
EUROPA	0.5 mlrd.	101	13,0	11,0	2,0	20,0	18,0	1,8
SVIJET	5.5 mlrd.	40	27,0	10,0	17,0	32,0	9,0	3,0

Napomene:

Podaci za Europu ne uključuju bivši SSSR.

Stopa ukupnog fertiliteta je prosječan broj djece koju bi rodila jedna žena u fertilnoj dobi života u uvjetima sadašnjeg fertiliteta i mortaliteta.

Tablica 9.

Prognoza postotnog udjela starog stanovništva (60 i više godina) do 2050. godine - usporedba Hrvatske s odabranim zemljama

Zemlja	1990.	2000.	2010.	2020.	2030.	2050.
Italija	20,6	24,2	27,4	30,6	35,9	36,5
Japan	17,3	22,7	29,0	31,4	33,0	34,4
Austrija	20,2	21,5	24,9	28,9	34,5	33,9
Njemačka	20,3	23,7	26,5	30,3	35,3	32,5
Slovenija	16,2	19,4	22,7	26,5	29,1	31,6
Francuska	18,9	20,2	23,1	26,8	30,1	31,2
HRVATSKA	17,8	21,2	23,9	26,9	28,7	30,0
Velika Britanija	20,8	20,7	23,0	25,5	29,6	29,5
SAD	16,6	16,5	19,2	24,5	28,2	28,9
Mađarska	19,3	20,9	23,1	26,7	26,8	28,8
Bugarska	19,7	22,8	24,9	26,3	26,7	28,7
Rusija	16,5	18,7	20,5	24,4	24,9	27,6
Češka	16,9	16,9	19,2	22,6	24,0	27,5
...						
Iran	4,7	4,6	5,0	5,8	6,6	9,1
Burkina Faso	5,0	4,6	4,3	4,1	5,1	8,5
Angola	5,0	4,9	4,7	4,8	5,3	8,1
Burundi	4,6	3,6	3,2	4,0	4,7	7,4
Jemen	4,9	4,2	3,4	2,8	3,5	6,1

Napomena: U vezi s tablicom 9. podsjećamo da postotni udio starog stanovništva ne ovisi samo o produženju prosječnog trajanja života, nego i o broju novorođenih te mladog i sredovječnog stanovništva.

Zaključna napomena:

Budućnost (ali tek ona dalja) će pokazati hoće li Nacionalni program demografskog razvitka promijeniti nepovoljne trendove i time pridonijeti opovrgavanju zabrinjavajućih prognoza.

Izvori:

Nacionalni program demografskog razvitka Republike Hrvatske, Ministarstvo razvitka i obnove RH, svibanj 1995.

Averting the Old Age Crisis, World Bank, New York, 1994.

Statistički ljetopis Hrvatske 1995, Zagreb, Državni zavod za statistiku.

Priradio: Ivan Magdalenić